

יוסף דחוח-הלוי – תולדות חיים

יוסף דחוח-הלוי נולד בעיירה ג'בל עמר, כ-20 ק"מ צפונית-מערבית לצנעא בשנת ברמ"א לשטרות (ה'תר"ץ – 1930). אביו, הרב מארי סאלם (שלום) בן מארי עובדיה דחוח-הלוי, היה רב המקום והרב הראשי של כל האזור וממשיך שלשלת של רבנים. סבו, אבי זקנו, מ"ו דוד בן סאלם (שלום) דחוח-הלוי, נתמנה בשנת בקס"ד (ה'תרי"ג) על-ידי הרב הראשי ליהדות תימן, הרה"ג שלמה בן מ"ו יוסף קארה ובית דינו: "לעמוד לשרת לעם קודש, וכל מילי דמתא רמיין עליה, הן בשחיטה והן לייסר את העוברים [על המצוות] ולהשיב נדחים".

מארי שלום היה יהודי אמיד. צורף היה בכסף ובנחושת, וסוחר בקפה שנשתבח בו אזור מגוריו. הוא בנה לעצמו בית-כנסת משפחתי. כנצר לשושלת רבנים מדורי דורות, ייצג מארי סאלם את יהודי עירו בפני השלטונות, והיה הכתובת לדרישותיהם וגזרותיהם, בין תשלום דמי החסות (ג'זייה) בין עבודת אנגריא ושאר מטלות קשות שהעמיסו השליטים על היהודים.

בימי עלומיו נשא לאישה את אתרוגה בת דודו יוסף דחוח-הלוי, היא זכתה לעלות ארצה עם ילדיה, ואילו הוא נפטר בדמי ימיו ולא זכה לכך.

בדרך לארץ-ישראל

כל ימיו חלם מארי סאלם לעלות לארץ-ישראל. בשנת תרצ"ה החליט לעשות מעשה ולהגשים את חלומו, באמרו שיש רמז לזה בכתוב: "אז **תרצה** הארץ את שבתותיה". בהיות בנו יוסף כבן שמונה שנים, לקח מארי סאלם את אשתו וילדיו וחלק ממיטלטליו ויצא לדרך לחודיידה כשמגמתו להגיע לעדן דרך הים. לאחר שלושה שבועות בחודיידה בתנאים קשים, ומשכילו את כל הצידה שהביאו מהבית והאנייה המיוחלת לא הגיעה, נאלצו לשוב לעירם לקראת חג הפסח.

ואולם מארי סאלם נאסר על ידי יורש-העצר אחמד, ונכלא בעיר חג'ה בעוון הברחת שני ילדים יתומים. לאחר בקשות מרובות, שנדחו כולן על ידי יורש-העצר, הוא שוחרר לבסוף בהוראת האמאם לאחר חצי שנה, אך המאסר ערער את בריאותו והוא הלך לבית עולמו בגיל חמישים וחמש. מות אבי המשפחה ומאורעות אחרים עיכבו את צאתם לדרך בשנית בכמה שנים. יוסף למד לפני אביו הלכות שחיטה ושולחן ערוך, ואלמלא נאסר אביו על ידי השלטונות היה זוכה להסמכה לרבנות ולשחיטה.

בעת שמארי סאלם היה בכלא, יצא יוסף הנמרץ לנדוד ברחבי תימן ולהכיר מקומות חדשים. במסגרת זו פגש תלמיד חכמים, מארי יוסף נחום, בנו של מארי יחיא נחום, והוא שידלו להילוות אליו בנדודיו. זו הייתה הזדמנות ליוסף ללמוד תורה מפיו ולהעשיר את ידיעותיו, נתקיים בו מאמר חז"ל: "קרא ושנה ושימש תלמידי חכמים". כבן חמש-עשרה שנה חזר לביתו.

אז החליטה אמו לקיים את צוואת בעלה המנוח לעלות לארץ-ישראל. כשהגיעו לעיר הגבול קעטבה, מצאו שהגבול סגור בפני יהודים. יוסף החליט ליטול לידיהו את המושכות ולחפש פתרון לבעייתם, גנב את הגבול לקעטבה, התחפש לערבי והגיע בכוחות עצמו לעדן.

משהגיע לעדן, החליט להביא את משפחתו לעדן. בעזרת יהודי מנכבדי עדן, שכר מונית והביא את אמו ואחיו לעדן בשלום, יוסף שכר להם חדר קטן בבית יהודי עדני, והוא עצמו חי ברחוב.

כשנפתח מחנה "גאולה" ליד שיך עותמאן על-ידי הסוכנות היהודית והג'וינט, נקלטו בו הוא ומשפחתו. יוסף הועסק כמורה בבית-הספר במחנה, רכש השכלה ודעת, ולמד הוראה מפי שליחי הסוכנות היהודית לענייני חינוך: עובדיה טוביה, שמעון אביזמר ואחרים, שהרחיבו את השכלתם של המורים במקצועות העבריים והכלליים לרמה של בתי-הספר בארץ-ישראל.

מפעלו הספרותי

לאחר שעלה ארצה במרס 1949, עבד יוסף כמורה ומחנך בבית הספר "תל-חי" ב, הוסמך להוראה ב"סמינר מזרחי" בניהולו ובפיקוחו של ד"ר אלקנה ביליק, ולמד מדעי הטבע בקורס אוניברסיטאי בניהולו של ד"ר ברש. בד בבד, נמנה עם מייסדי העיתון "דעת", בעריכת חיים שר-אבי. אז החליט לייסד את כתב-העת "אפיקים" כבמה לספרות ושירה מן המאגר העצום של מורשת יהדות תימן, ובעיקר ככלי ביטוי לבעיות חברה וכשופר למקופחים.

בזכות עקביותו ונחישותו, לצד כושרו הארגוני ומסירותו לפעילות הציבורית, עלה בידו לארגן צעירים מוכשרים להתאגד, מהם אנשי אקדמיה ילידי הארץ ומהם משכילים מלומדים המשלבים בתוכם את הישן והחדש, ואלה גם אלה תרמו להצלחת כתב-העת "אפיקים" והעניקו לו את צבינו המיוחד: תרבות הסגנון ואצילות הלשון לצד הצורה החיצונית הנאה ומושכת העין והלב. יוסף הטביע עליו את חותם אישיותו, ונשא את משא העיתון על כתפיו מראשית הופעתו בשנת תשכ"ה ועד היום זה כחמישים שנה, ושקד על הפצתו והחדרתו לכל מקום אפשרי. למעשה, כתב-העת "אפיקים" הוא יציר כפיו ומפעל חייו של יוסף, ואלמלא פעילותו הנמרצת ומאמציו להמשכת קיומו, כתב-העת היה גווע עד מהרה.

כאמור, בעיות אקטואליה ובעיות חברה, ובעיקר חתירה לבטל את האפליה והקיפוח בחברה, הם הנושאים הקרובים ללבו של יוסף דחוח-הלוי, והוא אינו חדל מלהתריע עליהם. כך למשל, בתי-הספר לרפואה עד לפני כשלושים שנה, היו סגורים בפני כל מי שאינו בנו של רופא/ה, וסטודנטים מצטיינים מזרחיים לא יכלו ללמוד בהם, והיו אנוסים לצאת ללמוד בחוץ-לארץ. מאז המצב השתנה גם בזכות מאמציו ועקשנותו של יוסף דחוח-הלוי, שניצל כל פרצה בחומותיהם הבערות של בתי-הספר לרפואה, לשלב בהם סטודנטים מ"שלו".

כיוצא בזה קנאתו לטוהר הלשון העברית ולמבטאה הצח, הבושרת כאש בעצמותיו, הבאה לביטוי בתכתובת ענפה שהוא ניהל עם חברי-כנסת ואנשי תקשורת, במאמריו ב"אפיקים" ובמכתבים למערכת. ואף שנדמה שהמאבק אבוד, הוא אינו אומר נואש.

אחזקת כתב עת סקטוריאלי דוגמת "אפיקים" אינה מן הדברים הקלים, מפני שכל קיומו תלוי בדמי מנויים, שאינם מגיעים כסדרם או אינם מגיעים כלל, ובתרומות זעומות של

בעלי רצון טוב. רק משוגע לדבר, העושה לילות כימים בנדידה ממקום למקום לקבץ פרוטות, דוגמת יוסף דחוח-הלוי, מסוגל לעשות את הבלתי-אפשרי לאפשרי.

ברצותו להרחיב את מעגל ידידי אפיקים ואוהביו, יוסף דחוח-הלוי ארגן כפעם בפעם ערבי תרבות בחסות "אפיקים", הזוכים להיענות גדולה ולנהירה של הציבור. מורשת תימן, שעדיין טמון בחובה קסם רב, מושכת זקנים וצעירים כאחת, ובכללם ילידי הארץ אשר לא ידעו את תימן. ערבים אלה מוקדשים ליצירותיהם של אישים דגולים בני תימן, ובהם: שבזי ושירתו; דוד העדני וחיבורו המונומנטלי "המדרש הגדול"; ר' זכריה הרופא (הרז"ה) בעל "מדרש החפץ"; ור' מהלל העדני (ספרות ופרשנות המקרא), ועוד.

כיוצא בזה ארגן יוסף דחוח-הלוי שבתות עיון בבתי-מלון בכל רחבי הארץ, המתנהלים על טהרת קדושת השבת, על עונג שבת לפי מנהגי ראשונים: תפילה בציבור, שירה, ג'עלה, דברי תורה ועוד.

הוצאת ספרים

"**אפיקים**" מקדיש מקום נכבד למסורת ולמנהגים, לשירה ולפיוט ולהנצחת דמויות של אישים שהלכו לעולמם. "הוצאת אפיקים" אף מעודדת יוצרים מבני העדה ותומכת כספית בהוצאה לאור של ספריהם. עד עתה יצאו לאור ב"הוצאת אפיקים" למעלה משישים ספרים במגוון תחומים: שירה, ספרות וסיפור העממי, זיכרונות אוטוביוגרפיים וכתביהם של ראשונים. זהו יובל מבורך, אבל גם נטל כלכלי כבד, אבל כמו שאומר המשל, "אין דבר העומד בפני הרצון", ובפני רצונו של יוסף דחוח-הלוי, על אחת כמה וכמה.